

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ  
Національний університет цивільного захисту України  
Навчально-науковий інститут цивільного захисту  
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

# ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції,  
30 квітня 2026 року



ЧЕРКАСИ – 2026



НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ  
Навчально-науковий інститут цивільного захисту  
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

**ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС  
СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ:  
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ**

*матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції*

*30 квітня 2026 року*

Черкаси  
2026

УДК 009

**Рецензенти:**

*Валентин ЛАЗУРЕНКО*, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, Черкаський державний технологічний університет;  
*Наталія ЗЕМЗЮЛІНА*, доктор історичних наук, професор, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького;  
*Ольга ПРОЦЕНКО*, доктор філософських наук, професор, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут».

**Головний редактор:**

*Тетяна ЧУБІНА* – доктор історичних наук, професор.

**Відповідальний секретар:**

*Аліна КРИШТАЛЬ* – кандидат педагогічних наук, доцент.

**Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє:** матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції, 30 квітня 2026 року. – Черкаси: НУЦЗ України, 2026. 724 с.

У збірнику представлено матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє». Зміст видання охоплює широке коло гуманітарних питань, серед яких особливу увагу приділено розвитку соціальних комунікацій та визначенню ролі соціально-гуманітарних дисциплін у підготовці фахівців служби цивільного захисту. Авторами досліджено особливості впровадження гендерного компонента у сектор безпеки, проаналізовано актуальні питання психології та педагогіки, а також обґрунтовано необхідність гуманітаризації освіти у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Важливе місце у збірнику посідають розвідки, присвячені комплексному впливу російської агресії на українське суспільство. У матеріалах ґрунтовно проаналізовано прямі та опосередковані наслідки війни, запропоновано дієві механізми підтримання життєдіяльності країни в кризових умовах, а також окреслено шляхи майбутнього відновлення, сталого зростання та всебічного розвитку держави. Видання розраховане на здобувачів вищої освіти, молодих науковців і всіх, хто прагне глибше зрозуміти гуманітарні виклики сьогодення.

*Рекомендовано до друку Вченою радою  
Національного університету цивільного захисту України  
(протокол № 9 від 27 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі  
комісією з питань роботи із службовою інформацією  
у Національному університеті цивільного захисту України  
(протокол № 4 від 14 квітня 2026 року)*

<i>Антон КОБЕЦЬ, Марія ДМИТРЕНКО</i>	
<b>ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ .....</b>	<b>69</b>
<i>Ірина КОВАЛЕНКО-ЧУКІНА</i>	
<b>ГІДНІСТЬ ЯК МЕЖА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ</b>	
<b>ВОЄННОГО СТАНУ .....</b>	<b>71</b>
<i>Олександр КОЛОДОЧКА, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
<b>ЧОРНОБИЛЬСЬКА ТРАГЕДІЯ ЯК ПРИХОВАНИЙ ЗЛОЧИН</b>	
<b>РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ 40 РОКІВ .....</b>	<b>72</b>
<i>Вікторія КРАВЧЕНКО, Леся ГОРЕНКО</i>	
<b>РЕСТАВРАЦІЙНІ ЗУСИЛЛЯ ТА НАУКОВЕ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ</b>	
<b>КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У 1970–1980-Х РОКАХ .....</b>	<b>74</b>
<i>Сергій КРУПСЬКИЙ, Ольга ДУЛГЕРОВА</i>	
<b>КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ У ВОЄННИЙ ЧАС: ТРАНСФОРМАЦІЯ</b>	
<b>НАРАТИВІВ І СИМВОЛІВ .....</b>	<b>76</b>
<i>Михайло КУБРАК, Людмила ВОРОНОВСЬКА</i>	
<b>РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ДОСЯГНЕННІ</b>	
<b>ІНТЕГРАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ</b>	
<b>ФАХІВЦІВ ДСНС УКРАЇНИ .....</b>	<b>76</b>
<i>Олександр КУГОТ, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
<b>ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ЯК КУЛЬМІНАЦІЯ</b>	
<b>НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ІСТОРИЧНИЙ</b>	
<b>ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ .....</b>	<b>79</b>
<i>Ольга КУЗЬМЕНКО, Анна ШЕТОХА, Неля ВОВК</i>	
<b>ДУХОВНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ .....</b>	<b>81</b>
<i>Максим КУЧЕРУК, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
<b>ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ 2004 РОКУ ЯК ОБ'ЄКТ СУСПІЛЬНО-</b>	
<b>ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ .....</b>	<b>82</b>
<i>Владислав КУЧМА, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
<b>ДОНЕЧЧИНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ .....</b>	<b>84</b>
<i>Олена ЛУЦАН, Леся ГОРЕНКО</i>	
<b>ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ</b>	
<b>НАУКИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ .....</b>	<b>85</b>
<i>Evhenii MANDOLIN</i>	
<b>HUMANITIES AND CRITICAL THINKING: THE IMPACT OF EDUCATION</b>	
<b>IN THE USA ON THE PERCEPTION OF THE WAR IN UKRAINE .....</b>	<b>87</b>
<i>Діана НЕМНА, Леся ГОРЕНКО</i>	
<b>СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНИ:</b>	
<b>ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ОХОРОНИ .....</b>	<b>89</b>
<i>Євгенія НОВІК, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
<b>КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЯК ЕТАП ПОЛІТИЗАЦІЇ</b>	
<b>УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ .....</b>	<b>91</b>
<i>Ірина ОНИЩЕНКО, Валентина ПОДЛЕСНА</i>	
<b>ГЕРОЇЗМ ТА ПОВСЯКДЕННІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ:</b>	
<b>ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ АСПЕКТИ .....</b>	<b>92</b>
<i>Олександр ОРОВЕЦЬ, Вікторія ГРОН</i>	
<b>КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКА</b>	
<b>В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ .....</b>	<b>94</b>
<i>Дмитро ПАХОМОВ, Яніна ФЕДОРЕНКО</i>	
<b>БАБИН ЯР ЯК СИМВОЛ ТРАГЕДІЇ ГОЛОКОСТУ ТА НАЦИСТСЬКОГО</b>	
<b>ТЕРОРУ В ОКУПОВАНОМУ КИЄВІ (1941–1943 рр.) .....</b>	<b>96</b>

Кирило-Мефодіївське братство, засноване у грудні 1845 р. у Києві, постало як яскравий прояв активізації національного руху в контексті загальноєвропейських передреволюційних процесів – «Весни народів». Фундаторами організації виступили професор-ад'юнкт Микола Костомаров, кандидат права Микола Гулак та випускник університету Василь Білозерський. До діяльності товариства долучилися провідні представники тогочасної інтелігенції: Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, Георгій Андрузький, Олександр Навроцький, Опанас Маркевич та інші. Станом на осінь 1846 року організаційне ядро налічувало 12 дійсних членів [1].

Головною стратегічною метою товариства була перебудова суспільного ладу на принципах християнської моралі та створення демократичної федерації слов'янських народів. Програма передбачала:

- демократичну конфедерацію слов'янських республік із центром у Києві;
- ліквідацію самодержавства та скасування кріпосного права;
- встановлення громадянських прав і свобод;
- забезпечення рівних умов для розвитку національних мов, культур та систем освіти всіх слов'янських народів [2].

Засадничі ідеї були викладені у «Книзі буття українського народу», «Статуті Слов'янського братства св. Кирила і Мефодія» (авторства М. Костомарова) та «Записці» В. Білозерського. Ці документи синтезували ідеали українського відродження з принципами панславізму [1].

Діяльність братства була припинена навесні 1847 р. внаслідок арештів. Більшість учасників отримали різні терміни заслання. Найсуворішого покарання зазнав Тарас Шевченко: через виявлені антиімперські твори його було заслано на 10 років рядовим солдатом до Оренбурзького корпусу з особистою заборонаю імператора «писати й малювати» [3].

Отже, діяльність Кирило-Мефодіївського братства стала першою спробою української інтелігенції перейти до організованої політичної боротьби. Розроблена членами товариства комплексна програма національно-визвольного руху стала ідеологічним фундаментом для наступних поколінь діячів. Принципово важливо, що товариство функціонувало як самостійне політичне формування, яке ідеологічно не дублювало російські суспільні течії, що сприяло якісному зростанню української національної свідомості.

#### **ЛІТЕРАТУРА**

1. Кирило-Мефодіївське братство. URL: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/7166>
2. Кирило-Мефодіївське братство представники (діячі). URL: <https://dovidka.biz.ua/kyrylo-mefodiivske-bratstvo-predstavnyky-diiachi/>
3. Кирило-Мефодіївське товариство та політичні погляди його учасників. URL: <http://litopys.org.ua/salto/salt06.htm>

### **ГЕРОЇЗМ ТА ПОВСЯКДЕННІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ АСПЕКТИ**

*Ірина ОНИЩЕНКО, ННІ цивільного захисту, ЦЗк-25-2 група  
НК – Валентина ПОДЛЕСНА  
Національний університет цивільного захисту України*

Професія рятувальника в сучасному суспільстві є однією з найбільш шанованих та водночас складних. Вона поєднує в собі два полярні стани: виснажливу, подекуди

монотонну повсякденність та миттєвий, жертвний героїзм під час ліквідації надзвичайних ситуацій (НС). Для фахівця Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) ці поняття не є взаємовиключними; навпаки, якісна щоденна підготовка є єдиним можливим фундаментом для прояву професійного героїзму. Актуальність цієї теми значно зросла в умовах воєнного стану, коли межа між звичайною службою та подвигом фактично нівельована.

Повсякденна діяльність рятувальника – це чітко регламентований процес, спрямований на підтримання постійної бойової готовності. Вона охоплює теоретичне навчання, відпрацювання нормативів, догляд за пожежно-технічним спорядженням та психологічну саморегуляцію. Як зазначають дослідники, саме рутинна підготовка дозволяє перевести складні алгоритми порятунку в площину автоматизованих навичок [1, 14]. Це критично важливо, оскільки в умовах реальної загрози, коли час іде на секунди, у рятувальника немає можливості для тривалих роздумів – спрацьовує професійна пам'ять. Кожен день у пожежно-рятувальній частині – це цикл перевірок, тренувань та занять, які формують професійну ідентичність фахівця [1, 26].

Окремим аспектом повсякденності є несення служби в умовах очікування. Стан «оперативного спокою» насправді є періодом високої психологічної напруги, оскільки фахівець повинен бути готовий перейти від стану відносного спокою до максимальної концентрації сил протягом однієї хвилини. Це вимагає специфічного гартування нервової системи та здатності до швидкої мобілізації внутрішніх ресурсів. Важливу роль тут відіграє мікроклімат у колективі, адже повсякденна взаємодія в межах караулу формує ту саму «командну хімію», яка стає вирішальною під час роботи в зоні небезпеки [2, 32].

Героїзм у роботі рятувальника часто сприймається пересічним громадянином як одноразовий акт відваги. Проте з професійної точки зору героїзм – це свідомий вибір, заснований на глибокому розумінні ризиків та професійній відповідальності. В умовах повномасштабного вторгнення поняття героїзму набуло нових значень. Сучасні «титани безпеки» виконують завдання під загрозою повторних обстрілів, проводять деблокування людей з-під завалів багатоповерхівок та здійснюють розмінування територій, що потребує не лише сміливості, а й філігранної точності [3, 45].

Важливо розуміти, що професійний героїзм суттєво відрізняється від «необдуманого ризику». Справжній подвиг рятувальника завжди межує з холодним розрахунком. Під час прийняття рішення командир відділення керується пріоритетністю збереження життя: спочатку – постраждалих, потім – особового складу. Ефективність таких дій прямо залежить від злагодженості підрозділу, де довіра до колеги є абсолютним фактором безпеки. Кожна врятована дитина, кожна ліквідована пожежа на стратегічному об'єкті – це результат синергії індивідуальної відваги та колективної майстерності [4, 88].

Психологічна ціна щоденного героїзму є надзвичайно високою. Постійне зіткнення з людським горем, загибеллю та руйнуваннями призводить до ризику професійного вигорання та посттравматичних стресових розладів. Тому невід'ємною частиною повсякденності є робота психологів ДСНС, спрямована на декомпресію та відновлення ментального стану бійців після надскладних викликів. Тільки психологічно стійкий рятувальник здатний діяти ефективно в умовах хаосу, зберігаючи здатність до емпатії та допомоги [2, 56].

Морально-етичний аспект служби також відіграє ключову роль. Рятувальник – це людина, яка добровільно бере на себе відповідальність за безпеку інших, часто жертвуючи власним часом, здоров'ям та сімейним затишком [4].

Соціальне визнання та підтримка громади є тими факторами, що підживлюють мотивацію особового складу та допомагають перетворювати складну повсякденність на натхненне служіння народу. Героїзм тут виявляється не лише у вогні, а й у вмінні залишатися людиною у найбільш нелюдських обставинах.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що героїзм рятувальників – це не випадкове явище, а закономірний результат тисяч годин тренувань, суворої дисципліни та високої моральної свідомості. Суспільні науки відіграють визначальну роль під час підготовки фахівців ДСНС України до професійної діяльності. Повсякденна праця є тією невидимою частиною «айсберга», яка дозволяє у критичний момент здійснити неможливе. Сьогодні українські рятувальники є втіленням незламності, доводячи, що справжній героїзм – це щоденна вірність присязі та готовність прийти на допомогу за будь-яких обставин.

### **ЛІТЕРАТУРА**

1. Осадчий О. В. Професійна підготовка рятувальників: теорія та практика : монографія. Київ : Основа, 2021. 240 с.
2. Психологія екстремальних ситуацій : навч. посіб. / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Либідь, 2023. с.180
3. Служба порятунку: досвід та виклики сьогодення : зб. наук. праць. Львів : ЛДУБЖ, 2024. 215 с.
4. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в ДСНС : Наказ МВС України від 10.08.2021 № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1137-21> (дата звернення: 27.02.2026).

### **КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКА В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

*Олександр ОРОВЕЦЬ, ННІ цивільного захисту, ЗМЦЗ-25-3  
НК – Вікторія ГРОН, кандидат історичних наук  
Національний університет цивільного захисту України*

Секрети сучасної діяльності рятувальної служби в Україні є вкрай складними: воєнний стан, широкомасштабні руйнування, техногенні катастрофи та гуманітарні кризи створюють абсолютно нові вимоги до підготовки співробітників Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС). Комунікаційна компетентність набуває особливого значення, оскільки є однією з основних складових підготовленості рятувальника – вміння ефективно передавати інформацію, координувати дії у команді та взаємодіяти з потерпілими в умовах екстремального стресу. У наукових джерелах комунікативна компетентність визначається як якісна інтегративна характеристика особистості, що охоплює знання мовних норм та комунікативних правил, уміння ефективно сприймати, обробляти та передавати інформацію, а також здатність організувати взаємодію в різних соціальних ситуаціях [1]

У рамках зусиль рятувальних служб ця компетенція отримує певну ідентичність, оскільки присутні стреси, часовий тиск, шумові перешкоди та психологічний тиск для всіх учасників рятувальної операції. У подібних випадках незначна комунікаційна помилка може призвести до загибелі. Дослідження діяльності підрозділів ДСНС в Україні виявило, що брак комунікативної підготовки співробітників часто викликає збої в координації аварійно-рятувальних заходів, збільшення конфліктів у стосунках із потерпілими та свідками, а також зниження ефективності оперативних реакцій [2, 112]. У часи воєнного стану, коли рятувальники діють під безпосередніми загрозами для свого існування, взаємодія з різними структурами безпеки та міжнародними організаціями значно ускладнює цю ситуацію. Комунікативна здатність рятувальника